

розвитку малого та середнього підприємництва в обраних регіонах, бюджет проекту – 2,8 млн. євро).

У 2008 році за бюджетною програмою «Часткове відшкодування відсоткових ставок за кредитами, що надаються суб'єктам малого та середнього бізнесу на реалізацію інвестиційних проектів» Держкомпідприємництва та його територіальними представництвами отримано в повному обсязі 27 млн. грн. та використано близько 23,8 млн. грн. (88% передбаченої суми).

За даними аналізу виконання програми часткового відшкодування відсоткових ставок за кредитами суб'єктам малого та середнього бізнесу на реалізацію інвестиційних проектів дало можливість отримати більше 8 грн. на одну вкладену гривню бюджетних коштів. Ці кошти були отримані, як інвестиції в економіку України, що дозволило підприємствам розширити виробництво, створити додаткові робочі місця та підвищити конкурентну здатність своєї продукції.

Участь у реалізації регіональних програми підтримки малого підприємництва. Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2015 року, яку було прийнято у 2006 році КМУ, постулювала своєю основною метою наступні пункти: створення умов для підвищення конкурентоспроможності регіонів, забезпечення їх сталого розвитку на сучасній технологічній основі, високої продуктивності виробництва та зайнятості населення.

Висновки

Проведене дослідження показало, що ключовим чинником, що лімітує розвиток малого підприємництва та реалізацію його інноваційного потенціалу є складний доступ малих підприємств до фінансових, матеріальних, науко-технічних, інформаційних ресурсів, потрібних для інноваційних проектів. Уні-

версальним економічним ресурсом є фінансовий, наявність чи відсутність якого для економічного суб'єкта визначає доступність чи недоступність усього спектру інших матеріальних та нематеріальних ресурсів, які спроможний запропонувати ринок на сучасному етапі – від технічної документації на інноваційний продукт (послугу), обладнання та сировину до новітніх ідей та кадрів певного профілю та кваліфікації.

За умов обмежених фінансових ресурсів малого підприємства доцільно використовувати це активізація венчурної діяльності. Запропоновано механізм стимулювання венчурної діяльності через спеціальні фонди прямого інноваційного фінансування (при дотриманні умов по ризику, інвестиційній ефективності та поточній рентабельності проекту). Визначено кількісні критерії віднесення інвестицій до прямих венчурних: по ризику (коефіцієнт варіації має бути не більше 50%), по ефективності (окупність інноваційних витрат не більше п'яти років), по рентабельності інноваційної продукції (не менш 40%).

Література

1. Береговой В.А. Венчурный капитал – основа венчурного бизнеса / В.А. Береговой // Инновации. – 2005. – №1 (78). – С. 68–72.
2. Варналій З.С. Державна регуляторна політика у сфері малого підприємництва / З.С. Варналій – К.: Інститут економічного прогнозування, 2002. – 104 с.
3. Карпінський Б. Формування інкубаторів – каталізаторів створення нових фірм / Б. Карпінський // «Економіка України». – 1994. – №1. – С. 35–42.
4. Звіт про діяльність Держпідприємництва України у 2006 році. – К.: 2007. – 104 с.
5. Звіт про діяльність Держпідприємництва України у 2007 році. – К.: 2008. – 120 с.

І.В. ВЛАСОВА,

асистент кафедри, Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана

Інноваційна складова конкурентоспроможності економіки України

Здійснено аналіз конкурентоспроможності України через динаміку Глобального індексу конкурентоспроможності, побудованого за методикою Всесвітнього економічного форуму. Проаналізовано динаміку та структуру складових Індексу з акцентом на факторах розвитку та інноваційного потенціалу. Визначено конкурентні переваги України та бар'єри для її економічного прогресу.

Осуществлен анализ конкурентоспособности Украины через динамику Глобального индекса конкурентоспособности, построенного по методике Всемирного э-

кономического форума. Проанализирована динамика и структура составляющих Индекса с акцентом на факторах развития и инновационного потенциала. Определены конкурентные преимущества Украины и барьеры для ее экономического прогресса.

Постановка проблеми. Зростання економіки будь-якої держави потребує сприятливих умов та активного залучення факторів інновативності в економічне життя, що передбачає системне посилення конкурентних переваг порівняно із іншими країнами світу. Розгортання фінансово-економічної кризи

на тлі структурних деформацій української економіки, пов'язаних з її низькою продуктивністю, високою енергоємністю, технологічною неоднорідністю та відсталістю, переважанням сировинного недиверсифікованого експорту, підводить до необхідності актуалізації питання про стратегію підвищення конкурентоспроможності реального сектору та ролі інновацій і трансферу технологій у його відродженні.

Вицезазначене набуває особливої актуальності, оскільки саме підвищення конкурентоспроможності є однією з ключових умов виходу з рецесії країн, які зазнали значних втрат внаслідок світової фінансово-економічної кризи.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Провідними вітчизняними дослідниками у вирішенні згаданої проблеми є В. Александрова, Ю. Бажал, А. Гальчинський, В. Геєць, І. Крючкова, М. Крупка, А. Кузнєцова, О. Лапко, Д. Покришка, Л. Федулова, С. Шумська. Вивченню наукового та інноваційного потенціалу України у міжнародних статистичних порівняннях присвячені праці І. Єгорова, І. Жукович, Ю. Рижкової.

Невирішені частини проблеми. Конкурентоспроможність економіки та зв'язок із динамікою зростання на різних етапах економічного циклу перебувають у центрі уваги економістів та урядовців, оскільки якість тих чи інших оцінок і ступінь їх відповідності сучасним економічним реаліям суттєво позначаються на ґрунтовності стратегічних рішень держави на всіх рівнях економіки. Проте приділяється недостатньо уваги дослідженню інноваційного потенціалу, тенденцій, конкурентних переваг та бар'єрів для економічного прогресу країни, якими визначатиметься конкурентне становище країни у період адаптації до світових глобалізаційних процесів.

Метою статті є аналіз конкурентоспроможності України, визначення сильних та слабких сторін економіки України порівняно із іншими країнами світу, а також розробка заходів з підвищення конкурентоспроможності країни на основі активізації стимулювання інвестицій у систему генерації та комерціалізації знань.

Виклад основного матеріалу. Україна є надзвичайно відкритою економікою (обсяг зовнішнього боргу станом на кінець 2010 року досяг 56%, в обсязі боргу частка недержавного сектору становила понад 74% на 01.01.2001 р., більша частина – це запозичення комерційних банків) [1]. Що підтверджують і показники платіжного балансу України.

В умовах відкритої економіки результативність інноваційного підприємництва країни оцінюється у кінцевому підсумку конкурентоспроможністю національної економіки на світовому рівні. Стан конкуренції на світовому ринку перебуває у площині динамічної зміни інноваційних переваг, заснованих на досягненнях науки і техніки.

З метою ідентифікації рівня відкритості та підтвердження його вагомості для національної економіки у сучасних умовах скористаємось дослідженнями, що проводяться в цій сфері Всесвітнім економічним форумом (ВЕФ), за підсумками яких публікується Глобальний індекс конкурентоспроможності (ГІК).

Так, Україна за Глобальним індексом конкурентоспроможності у 2010 році посіла 89-те місце серед 139 країн, знизившись на сім позицій порівняно з попереднім роком (82-ге місце серед 133 країн), поступаючись Казахстану 17 пунктами (72 місце), Румунії 22 (67 місце), Росії 26 (63 місце) [2,3]. Лідерами при цьому, як і минулого року, виявилися Швейцарія, а серед країн пострадянського простору найвище 33-тє місце посіла Естонія. Дещо покращили свої позиції Швеція, Німеччина, Японія, Нідерланди. Незмінним залишається рейтинг Сінгапуру. Незначне погіршення рейтингу спостерігається у США (-2 позиції), Канади та Фінляндії (-1 позиція) і суттєвіше – у Данії (-4 позиції). Рейтинг України, як зрештою і багатьох інших країн, виявився нестійким до наслідків фінансової кризи.

Значення розглянутого індексу у попередні роки дозволяють говорити про тенденційно високий ступінь включення економіки України у світове господарство.

Якщо розглядати Глобальний індекс конкурентоспроможності в розрізі його основних елементів, то за всіма трьома групами складових рейтингу Україна погіршила свою позицію: базовими вимогами (з 102 на 94-те місце); каталізаторами ефективності (з 72 на 68-ме) та факторами інноваційного розвитку (з 88 на 80-е місце). При цьому для України найважливішими є оцінки саме за першими десятима складовими конкурентоспроможності, оскільки країна за класифікацією Всесвітнього економічного форуму, відноситься до країн перехідного типу від 1 (країни з факторно-орієнтованою економікою) до 2 етапу (країни з економікою, орієнтованою на ефективність) разом з Вірменією, Азербайджаном, Грузією, Єгиптом, Венесуелою та ін.

Найгірші результати Україна демонструє по групі базових показників, особливо по групах – макроекономічна стабільність (132 позиція) та державні інститути (134 позиція) (табл. 1). У країні не лише різко зросла маржа за відсотковими ставками, а й практично призупинилося банківське кредитування. Рівень державного боргу і розмір бюджетного дефіциту також почали збільшуватись, знижуючи конкурентоспроможність економіки.

Загрозою для подальшого економічного зростання та зміцнення конкурентоспроможності є низька ефективність товарних ринків (129 позиція). Слабкими сторонами є недостатня розвиненість фінансового ринку (119 позиція) та рівень розвитку бізнесу (100 позиція), що значно стримує конкуренцію і перешкоджає розвитку підприємництва в країні.

Це свідчить про наявність проблем економічного характеру та несприятливість інвестиційного клімату.

У той же час сильними сторонами конкурентоспроможності України на даний час залишаються: інноваційна спроможність (37 позиція), вища освіта (46 позиція), гнучкий та ефективний ринок праці (54 позиція).

Однією з найбільших важливих конкурентних переваг фірм в умовах зростаючої конкуренції є можливість переймати та використовувати новітні технології. В цій групі оці-

Таблиця 1. Складові Глобального індексу конкурентоспроможності (ГІК) для України у 2008–2010 роках*

Назва індексу	2008–2009		2009–2010		2010–2011	
	рейтинг з 134 країн	бал (1–7)	рейтинг з 133 країн	бал (1–7)	рейтинг з 139 країн	бал (1–7)
ГІК	72	4,1	82	4,0	89	3,9
Базові вимоги	86	4,1	94	4,0	102	3,9
Інституції	115	3,3	120	3,1	134	3,0
Інфраструктура	79	3,1	78	3,4	68	3,8
Макроекономічна стабільність	91	4,6	106	4,0	132	3,2
Охорона здоров'я та початкова освіта	60	5,6	68	5,4	67	5,7
Каталізатори ефективності	58	4,5	68	4,1	72	4,0
Вища освіта та професійна підготовка	43	4,5	46	4,4	46	4,6
Ефективність товарних ринків	103	3,9	109	3,8	129	3,5
Ефективність ринку праці	54	4,5	49	4,6	54	4,5
Розвинутість фінансового ринку	85	4,0	106	3,6	119	3,3
Оснащеність новими технологіями	65	3,4	80	3,4	83	3,4
Ємність ринку	31	4,6	29	4,7	37	4,5
Фактори розвитку та інноваційного потенціалу	66	3,7	80	3,4	88	3,3
Рівень розвитку бізнесу	80	3,9	91	3,6	100	3,5
Інноваційний потенціал	52	3,4	62	3,2	63	3,1

* Складено за джерелом: [54, 55].

нюється швидкість, з якою економіка переймає і використовує, але не обов'язково розвиває, новітні технології для підвищення продуктивності секторів своєї економіки. Зокрема, інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) еволюціонували в технології «загального застосування» нашого часу, поширилися в інші економічні сектори та відіграють роль ефективної інфраструктури для комерційних операцій.

Головною передумовою впровадження результатів наукового пошуку у реальному секторі та їх комерціалізації є сприятливе інноваційне середовище, якість якого в Україні покращується, на жаль, дуже повільно. Складові індексу представлені у табл. 2 [3].

Наступна складова конкурентоспроможності – технологічні інновації, завдяки яким у довгостроковій перспективі можливе підвищення ефективності та рівня життя. Особливе значення інновації мають для розвинених країн, де працюють за найбільш передовими технологіями, тому можливість адаптації та інтеграції зовнішніх технологій, що зазначені у складовій, яка передбачає оснащення новими технологіями, достатньо обмежена. Компанії в таких державах повинні розробляти та створювати найсучасніші товари та процеси для збереження конкурентної переваги [4]. Для цього необхідне сприятливе для інноваційної діяльності середовище, яке має підтримку з боку державного і приватно-

го секторів. Зокрема, йдеться про достатні інвестиції в наукові дослідження, особливо з боку бізнесу, високоякісні дослідницькі інститути, співробітництво у проведенні досліджень між університетами та бізнесом, а також захист інтелектуальної власності.

Відзначаємо, що за інноваційними факторами у 2010 році Україна посіла 83-тє місце у групуванні країн, погіршивши свій результат на три позиції порівняно з попереднім дослідженням Всесвітнього економічного форуму [3]. Та за якістю середовища для інновацій – 88 місце серед 139 країн (80 у 2009 році) (табл. 3). Це обумовлено погіршенням стану державних закупівель високотехнологічних продуктів – 112 місце серед 139 країн (85 у 2009 році), якості послуг науково-дослідних інститутів – 68 місце (56 у 2009 році), послабленням зв'язків між університетами і промисловістю – 72 місце (64 у 2009 році) та відсутністю підготовлених учених та інженерів, що нівелює усі зусилля щодо стимулювання інновацій та трансферу технологій.

Висвітлюючи та визначаючи пріоритети щодо проведення заходів для розвитку економіки, а також сильні сторони, на які потрібно спиратися, цей аналіз формує основу для майбутнього вибору економічної політики.

Незалежна оцінка конкурентоспроможності України, яку дає використання Глобального індексу конкурентоспро-

Таблиця 2. Складові технологічної готовності України у 2009–2010 роках*

Назва індексу	2009–2010		2010–2011		
	місце	індекс	місце	індекс	країни-лідери
Технологічна готовність (оснащеність новими технологіями)	80	3,4	83	3,4	Швеція (6,1)
1. Доступність найсучасніших технологій	90	4,3	92	4,5	Швеція (6,8)
2. Використання технологій на рівні підприємства	97	4,4	96	4,4	Ісландія (6,5)
3. Трансфер прямих іноземних інвестицій та технологій	116	3,9	124	3,8	Ірландія (6,3)
4. Користувачі Інтернету	71	22,6	70	33,5	Ісландія (93,5)
5. Кількість користувачів високошвидкісного Інтернету	66	3,5	71	4,2	Швеція (41,1)
6. Інтернет-зв'язок			96	2,1	Люксембург (72,8)

* Складено за джерелом: [3].

Таблиця 3. Індикатори якості інноваційного середовища в Україні у 2009–2010 та 2010–2011 роках*

Назва індексу	2009–2010		2010–2011		Країни-лідери у 2010 році
	місце	індекс	місце	індекс	
Фактори розвитку та інноваційного потенціалу	80	3,4	88	3,3	США (5,65)
1. Інноваційна спроможність	32	3,7	37	3,5	Німеччина (5,9)
2. Якість послуг науково-дослідних інститутів	56	3,9	68	3,6	Ізраїль (6,2)
3. Витрати компаній на дослідження і розвиток	68	3,0	69	3,0	Швеція (6,0)
4. Співробітництво між університетами та реальним сектором економіки з приводу наукових досліджень	64	3,5	72	3,5	США (5,8)
5. Закупівля державою високотехнологічних продуктів	85	3,3	112	3,1	Сінгапур (5,4)
6. Наявність вчених та інженерів	50	4,4	53	4,3	Фінляндія (6,0)
7. Кількість патентів (статистичні дані)	64	0,5	64	0,4	Тайвань, Китай (287,1)

* Складено за джерелом: [3].

Динаміка рейтингу Глобального індексу конкурентоспроможності України у 2000–2010 роках*

* Складено за джерелом: [2, 3, 5].

можності відкриває широкі можливості для системного аналізу проведених у країні реформ, вказує на існуючі недоліки, сприяє визначенню пріоритетів розвитку.

Для того щоб оцінити досягнутий прогрес за останній рік, порівняємо результати 2010–2011 років із попередніми розрахунками за 2000–2009 роки. Аналіз динаміки Глобального індексу конкурентоспроможності України свідчить, що її потенціал залишається нереалізованим упродовж 2000–2009 років, спостерігаємо погіршення в рейтингу – з 57 на 89–те місце у розрахунку по всім обраним країнам (див. рис.).

Отже, Україна не поліпшила свою конкурентоспроможність у порівнянні з іншими країнами. Відтак, під час розроблення Стратегії економічного та соціального розвитку до 2020 року першочерговим завданням ставляться завдання зняти всі зайві бар'єри для підприємництва, особливо інноваційного [6].

Висновки

Глобальний індекс конкурентоспроможності є інструментом, який широко використовується у світовій практиці для визначення конкурентних переваг країни і бар'єрів для її економічного прогресу. Відзначаємо, що Україна має низький Глобальний індекс конкурентоспроможності, спричинений домінуванням в національній економіці другого та

третього технологічних укладів. Її динаміка свідчить, що Україна впродовж 2000–2011 років не використовує свій потенціал у повній мірі.

Здійснений SWOT-аналіз сильних і слабких сторін української економіки показав, що слабкими сторонами є недостатня розвиненість фінансового ринку та рівень розвитку бізнесу, що значно стримує конкуренцію і перешкоджає розвитку підприємництва в країні. Це свідчить про наявність проблем економічного характеру та несприятливість інвестиційного клімату. У той же час сильними сторонами конкурентоспроможності України на даний час залишаються: інноваційна спроможність, вища освіта, гнучкий та ефективний ринок праці.

Відзначаємо, що Україна надто уповільнено рухається від лінійної інноваційної моделі, притаманній адміністративно-плановій економіці, до інтерактивної, що базується на динамічних структурах і процесах, які гнучко реагують на ринкові сигнали і забезпечують дифузію знань у всій економіці за рахунок врахування прямих і зворотних двосторонніх зв'язків між складовими національних інноваційних систем.

З метою стимулювання інвестицій у систему генерації та комерціалізації знань доцільним є:

– поступове збільшення наукоємності ВВП до 1,7% у 2011 році, з яких кошти бізнесу мають скласти не менше 0,9%;

– визначення оптимального співвідношення між обсягом фінансування фундаментальних, прикладних досліджень та розробок на основі запровадження оцінки результативності науково-дослідної діяльності по секторах науки та розпорядниках бюджетних коштів;

– розширення державно-приватного партнерства у сфері науки та інновацій з метою підвищення зацікавленості бізнесу щодо вкладання фінансових ресурсів та його відповідальності за ефективне використання інвестицій;

– оптимізація складу державних цільових програм у напрямку укрупнення програм та збільшення у обсягах їх фінансування частки науково-технічних програм та наукових частин програм розвитку секторів економіки до 40–50%.

У довгостроковій перспективі параметри якості, конкурентоспроможності продукції та технологічного рівня будуть ключовими для забезпечення економічного зростання на якісній основі. З цих позицій головні пріоритети державної економічної політики повинні зміститися у бік структурної та інституційної модернізації економіки України, спрямованої на підвищення її спроможності розвивати і впроваджувати технологічні інновації та забезпечувати функціонування складних науково-технологічних систем, стратегічно важливих з точки зору життєзабезпечення суспільства і підтримання національної безпеки.

Література

1. Статистичні матеріали офіційного сайту Національного банку України / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/Statist/index_DEBT.htm

2. Michael E. Porter, Klaus Schwab The Global Competitiveness Report 2008–2009. World Economic Forum. Geneva / Switzerland [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.weforum.org/en/initiatives/gcp/Global%20Competitiveness%20Report/index.htm>

3. Klaus Schwab The Global Competitiveness Report 2010–2011. World Economic Forum. Geneva / Switzerland [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2010-11.pdf.

4. Звіт про конкурентоспроможність України 2010 України / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.feg.org.ua/docs/Competitiveness_report_2010_ua.pdf.

5. Шумська С.С. Фінансовий ринок України у світлі Індексу Глобальної Конкурентоспроможності / С.С. Шумська // Економіка і прогнозування. – №4. – 2008. – С. 97–108.

6. Стратегія інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки в умовах глобалізації та викликів / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kno.rada.gov.ua/komosviti/control/uk/doccatalog/list?currDir=48718>.

I.A. КАРАБАЗА,
к.е.н., Криворізький економічний інститут

Макроекономічні причини невизначеності на світовому ринку залізорудної сировини

Розглянуто чинники, що гальмували темпи зростання реального споживання прокату в розвинених країнах у попередніх роках, встановлено передумови і наслідки сповільнення темпів економічного зростання в різних країнах та скорочення виробництва у залізорудній промисловості та суміжних галузях. Виявлено та обґрунтовано основні макроекономічні ризики, що обумовили тенденції на світовому ринку залізорудної продукції в 2009–2011 роках; визначено специфічні ризики, які впливають на позиції українських виробників залізорудної продукції на світовому ринку.

Ключові слова: господарські ризики, залізорудна сировина, світовий ринок, причини ризиків, криза, міжнародна економічна діяльність.

Рассмотрены факторы, тормозящие темпы роста реального потребления проката в предыдущих годах, установлены предпосылки и последствия замедления темпов экономического роста в разных странах, а также сокращения производства в железорудной промышленности и смежных отраслях. Выявлены и обоснованы ос-

новные макроэкономические риски, которые обусловили тенденции на мировом рынке железорудной продукции в 2009–2011 годах; определены специфические риски, влияющие на позиции украинских производителей железорудной продукции на мировом рынке.

Ключевые слова: хозяйственные риски, железорудное сырье, мировой рынок, причины рисков, кризис, международная экономическая деятельность.

We consider the factors that hindered the growth of real consumption of rolled products in developed countries in previous years, set the preconditions and effects of slower economic growth in different countries, and reduce production in iron ore industry and related fields. And found justifications main macroeconomic risks that led to trends in the world market of iron ore products in the 2009–2011; identified specific risks which affect the position of Ukrainian producers of iron ore products in the global market.

Keywords: economic risks, iron ore, the world market, the causes of risk, crisis, international economic activity.